

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЕМИ О. ВАЙЛЬДА «РАВЕННА»

У статті розглядається специфіка художнього ладу в поемі О. Вайльда «Равенна». Образну структуру твору визначає принцип протиставлення і паралелізму на змістовому і виражальному рівні; аналізуються ключові слова й образні деталі, що створюють художній підтекст твору.

Ключові слова: лірика, художня структура, образ, символ.

Поему «Равенна», яка була створена О. Вайльдом в 1877-1878 рр., дослідники відносять до раннього етапу його творчості, але вже в ній, як слушно зауважує Є. Вітковський, «Вайльд уперше заявив про себе як про сформованого майстра саме поетичного слова» [1, 345].

На відміну від поетичних творів, написаних у більш зрілі роки, у поемі «Равенна», як і в інших ранніх віршах, Вайльд уникає прийомів, властивих символістській поезії, і більшою мірою тяжіє до художньої манери своїх попередників: Д. Кітса, А. Теннісона, Д. Россетті, А. Суїнберна. У ранній ліриці Вайльда багато подібного з творчою манерою «Прерафаелітського братства», його вірші здаються «традиційними за формою й описовими за манерою... Він демонструє прийоми, смаки й думки покоління пізніх романтичних художників...» [4, 17].

Аналіз структури поетичного тексту «Равенна», його метрики, ритму, строфіки, фонетичного й лексичного ладу дає уявлення про поетичну майстерність Вайльда-поета. Так, змістовий план поеми відбивається у виражальних аспектах твору, у його словесній і композиційній організації. Композиційно поема складається із семи частин, кожна з яких має різну кількість строф з неоднаковим числом віршів. Вірші написані в основному п'ятистопним ямбом і мають парну чоловічу риму.

And fair the violet's gentle drooping head,
The primrose, pale for love uncomforted,
The rose that burgeons on the climbing briar,
The crocus-bed, that seems a moon of fire [5, 154].

Розмір (незважаючи на часті відхилення) зберігається протягом всієї поеми: рядки, що римується попарно і часто повторюються в різних строфах, тим самим як би з'єднуючи частини цілого, організують єдиний ритмічний і звуковий простір поеми. Сім частин поеми становлять закінчений цикл: перша частина вводить читача у коло асоціативних спогадів ліричного героя про Равенну, друга наголошує на тому, які образи викликають руїни Равенни, де основним мотивом звучить мотив смерті й спокою.

Третя частина поеми продовжує розвиток теми тлінності людського буття в спогадах про великих героїв минулого, що спочивають у священній землі Равенни. Опис могили Данте композиційно готує читача до іншого трактування образу Равенни в четвертій частині поеми, героєм якої стає Байрон і разом з ним вводяться додаткові аспекти усвідомлення свободи й відповідальності поета й борця. Будучи в структурі побудови поеми центральною, ця частина ніби наголошує на декількох ключових темах поеми – на невдячному ставленні батьківщини до своїх великих синів, на здатності любові й поезії перетворити світ і дарувати волю, і прямому зверненні до Байрона з визнанням вічної сили його мистецтва й незгасаючої слави поета.

П'ята частина поеми розвиває тему свободи в єднанні з природою й «еллінської мрії». Шоста, найдовша (дев'ять строф), написана у формі прямого звертання до Равенни і розкриває глибоко особисте відношення ліричного героя до міста, що відтепер стає його містом і мовчазним суддею, якому він обіцяє принести лавровий вінець поета.

Кільцева композиція стає більш очевидною при аналізі заключної частини поеми, у якій знову виникає тема весни, але тепер вона звучить у контексті циклу часів і стає символом любові й надії на нову зустріч, а тому вигук «Adieu!» сприймається не як вираження суму про те, що не здійснилось, а як заклик до творчості й віра у визнання поетичного дару ліричного героя. Анафори Adieu! Adieu! у трьох строфах останньої частини поеми підсилюють цей мотив, а звертання до місяця, «срібної лампи», у пошуку сил, які перетворюють ніч у «прекрасний день», підсилює за принципом контрасту зміст останніх рядків поеми.

У цілому для композиції поеми характерні численні анафори (A year ago, Adieu!), вигуки (Ay, O mightiest exile, O Hellas, O Salamis, O fair, O sad), паралельні конструкції (How strangely..., How lonely ...; As the red cross which saveth men in war, /As a flame-bearded beacon seen from far..., Of kings' ambition, and the barren pride /Of warring nations! wert thou not the Bride /Of the wild Lord of Adria's stormy sea!). Паралельні конструкції зустрічаються як наприкінці віршового рядка:

Yet wake not from thy slumbers, — rest thee well.
 Amidst thy fields of amber asphodel,
 Thy lily-sprinkled meadows, — rest thee there, [5, 161],
 так і на його початку:
 The calm white brow, as calm as earliest morn,
 The eyes that flashed with passionate love and scorn,
 The lips that sang of Heaven and of Hell,
 The almond-faced which Giotto drew so well,
 The weary face of Dante [5, 157].

Сукупність цих синтаксичних прийомів свідомо вводиться Вайльдом для того, щоб створити в читача картину міста зі складним зовнішнім і внутрішнім життям, що пережило багато змін, і всупереч їм зберегло свою сутність як міста вічної краси й трагічного історичного досвіду. У свідомості Вайльда далека й прекрасна навіть у руїнах Равенна протистоїть механічному благополуччю сучасної цивілізації. Повною мірою значення поеми усвідомлюється за контрасту із критичним відношенням Вайльда до Вікторіанської Англії, що особливо чітко проявляється в його ранній творчості.

Говорячи про лексичні і стилістичні виразні засоби, треба насамперед відзначити наявність великої кількості історичних і античних імен, географічних назв (Proserpine, Gaston de Foix, Theodoric, Dante, Giotto, Beatrice, Byron, Pan, Driad-made, Queen Dian, Hylas, Eschylos, Goth and Hun, Plataean plain, Thermopylae, the Eubcean sea, Marathon, Tuscany, England, Greece, Sapphic Mytilene, Castaly, Gethsemane, Rome, Caesar, Euphrates, Palatine, Naples, Genoa, Milan, the Alps, the Sicilian shore, Lissa's waters, Aspromonte, Novara, Adria, Campagna, Corinth), які є невід'ємною складовою образного ладу поеми. Саме вони, при описі споглядання руїн Равенни, створюють атмосферу причетності до священного минулого й роблять конкретними й зрозумілими мотиви швидкоплинності часу й вічності прекрасного й любові; з їхньою допомогою передається стрімкий плін часу й конкретність буття. Поетичні архаїзовані форми (ere, methinks, hast), особисті і присвійні займенники (thy, thine, thou, thee, doth) підкреслюють піднесеність ліричної розповіді.

Мова поеми характеризується метафоричністю: автор використовує епітети-метафори (the feathered larch – модрина, що вбралася у пір'я; the murmuring mill – млин, що шепоче; the fabled apples – чарівні яблука; honeyed hours – медвяні години). Метафори тіснять одна одну, заповнюючи рядки й строфи: «...where his bright youth flowed crimson on the ground; Про city trammelled in the toils of Fate; / Some startled bird, with fluttering wings and fleet, / Made snow of all the blossoms» [5, 159]. Уже в цій поемі формується своєрідність манери Уайльда у виборі метафор і порівнянь – вони включають елементи живої природи, які, однак, набувають відтінок нереальності.

Не менше значення мають і порівняння, що зустрічаються досить часто: dike a flame of blue; like bright lamps the fabled apples glow; thou stand / Like Proserpine, with poppy-laden head; he fell / As falls some forest-lion fighting well, / taken from life while life and love were new; as calm as earliest moon; Where the tall tower of Giotto seems to rise / A marble lily under sapphire skies; like silver crowns, the pale narcissi lay).

Образні порівняння виникають не тільки в окремих реченнях, але й можуть бути представлені як розгорнуті порівняння, що створюють узагальнюючий образ – наприклад, образ свободи:

For as the olive-garland of the race.
 Whih lights with joy each eager runner's face,
 As the red cross which saveth men in war,
 As a flame-bearded beacon seen from far
 By mariners upon a storm-tossed sea, -
 Such was his love for Greece and Liberty! [5, 159].

Свобода постає в поемі у різних образних іпостасях. Це й пальма першості, що захоплює радістю й нетерпінням бігунів під час спортивних змагань; це й хрест Святого Георгія, що веде до перемоги воїнів; це й полум'я вогнів маяка посеред ночі, що рятує моряка в бурхливому морі.

Іншими важливими елементами образного мовлення поеми є парафраз (the flower of March – кульбаба; God's seamless veil of blue – небо; the Lord of Light – Бог), уособлення (the little clouds race: the white road rang beneath my horse's feet; I saw the Holy City rising clear; the soul walks; Ravenna guards; the pine-tops rocked before the evening breeze / With the hoarse murmur of the wintry seas) і прямі звертання до персонажів ліричного сюжету (Byron, thy crowns are ever green...; Alas! My Dante! Thou hast known the pain...), до географічних місць і природних стихій (Adieu, Ravenna!; O lone Ravenna!; But thou, Ravenna, better loved than all), до абстрактних понять, таких як воля (O waving trees, O forest liberty! / within your haunts at least a man is free).

Образний лад поеми підтримується повторюваними ключовими образними деталями, які підсилюють смислові акценти твору. Найцікавішим представляється слово «crown» (корона,

вінець, вінок), що зустрічається в різних сполученнях: так, Равенна являється погляду поета то увінчаною коронами веж («Crowned with her crown of towers!»), то позбавленою корони величі («discrowned») з уцілілим вінцем із зів'ялого листа лавра («a crown of withered bays»), то знову виникає у вечірньому західному сонці ліловими склепіннями веж («the city of the violet crown»). У сосновому гаї Равенни нарциси подібні до срібних віночків («like silver crowns, the pale narcissi lay»), а гірські вершини нагадують льодом вінчані цитаделі («ice-crowned citadels»). Вічного тернового вінця удостоєний у поемі Данте («that cruel queen of vine-clad Tuscany, /who bound with crown of thorns thy living brow»), натомість вінцем вічно зеленим і свіжим нагороджує Вайльд Байрона («Byron, thy crowns are ever fresh and green»), сам же поет обіцяє повернутися в Равенну в лавровому вінку поета-переможця і з поклоном покласти його до ніг вічного міста («and lay down /Low at thy feet the poet's laurel crown»). На цьому прикладі видно, як ключова образно-предметна деталь у значеннєвому відношенні пов'язує долі Равенни, поезії й поетів минулого й сьогодення, з'єднує в єдиній гармонії світ рукотворної і природної краси, заперечує вічність великих полководців, корони яких зношені («worn»), протиставляючи їм нетлінність щирого мистецтва й краси.

Важливо відзначити наявність у вірші фраз-алюзій, які відсилають читача до улюблених Вайльдом творів, зокрема «Оди до Солов'я» Кітса (Adieu! Adieu!) [3, 223]. Але не тільки «пряме цитування» [1, 351] зустрічається в поемі, важлива алюзія при розкритті теми тлінності й рівності всього живого перед смертю – теми, розкритої Томасом Греєм в його відомій «Елегії...» («Elegy written in a Country Church-Yard» [2]). Вайльд розвиває цю тему – «Death is the mighty lord of all, /And king and clown to ashen dust must fall» [5, 157], але наповнює її іншим звучанням, коли мова йде про великих поетів минулого: вінець Байрона, як і раніше, залишається зеленим і свіжим. Поет безсмертний і слава його вічна.

Симптоматичною є ще одна алюзія в тексті поеми – посилення на вірш Роберта Герріка «Council to Girls». Якщо в Герріка сонце – величне світило (лампа) небес, («The glorious Lamp of Heaven, the Sun»), що символізує швидкий плін часу, то Вайльд віддає пальму першості місяцю, називаючи його «срібною лампою небес»; він ніби завершує образ, створений Герріком, наділяючи місяць силою й владою, перетворювати ніч у «прекрасний» день («Adieu! Adieu! You silver lamp, the moon, /which turns our midnight into perfect noon») [5, 164]. Поетичні алюзії не тільки дають можливість Вайльду вступити в розмову з великими поетами минулого, але й розширюють власне образну структуру його поеми, підсилюючи створену ним постать поета через розкриття його спадкоємного зв'язку з великим минулим.

Аналіз образної системи поеми «Равенна» демонструє основні принципи її структурної організації – асоціативність і багатоплановість, відповідність і гармонію змістового й виражального планів.

Звертання до теми вічного європейського міста – Равенни – становить безперечний інтерес для розуміння художнього кредо Вайльда. Англійський поет висловлює своє захоплення італійським містом: у його свідомості воно представляє живий контраст сучасній міській культурі Англії в епоху втрати колишніх цінностей духу в ім'я цілком практичних, але аж ніяк не поетичних, матеріальних цінностей. Равенна для Вайльда втілює вічність прекрасного, котре, на жаль, не має відповідності у реальній дійсності. Поет уже першим своїм віршованим твором звертається до тем сучасності, втілюючи їх у певній закодованій системі художніх образів, що була викликана до життя саме цією невідповідністю сучасного світу тому, якого гідна Англія з її багатовіковими духовно-культурними традиціями й досягненнями. Поемою «Равенна» розпочався пошук прийомів і засобів, які допомогли Вайльду виразити своє неприйняття вульгарного світу Вікторіанської Англії через прийом поетичного підтексту.

Список використаних джерел

1. Витковский Е. Комментарии / Е. Витковский // Уайльд Оскар. Полное собрание стихов и поэм. – СПб. : Евразия, 2000. – С. 325–421.
2. Gray Th. Elegy Written in a Country Church-Yard // An Anthology of English and American Verse. – Moscow : Progress publishers, 1972. – P. 156.
3. Keats J. Poems. – London : Everyman's Library, 1999. – 598 p.
4. Roditi Eduard. Oscar Wilde. – Norfolk, Connecticut. 1947. – 256 p.
5. Wilde O. Ravenna // Wilde O. The Works of Oscar Wilde. – L. : Wordsworth Editions Ltd., 1994. – P. 157–164.

Summary. The author of investigation has analyzed the peculiarities of the O. Wilde's poetic text where the image of the town Ravenna is created. The principle of antithesis and parallelism is used in the poem on the semantic and expression levels as well as similes, metaphors, epithets, personification.

Key words: lyrics, artistic structure, image, symbol.

Отримано: 21.09.2012 р.